

A Tóra és a prófétai lekciónk intertextualitása a zsidó hagyományban

2020. márc. 2

Turán Tamás

1. Vajjera: Gn. 18.1 – 22.24 // Haftara: 2Kir. 4.1-37

Gn. 18.11-15:

11. Ábrahám és Sára öregek voltak, előrehaladt korúak; megszűnt lenni Sárának a nők módja szerint. 12. És nevetett Sára magában, mondván: Miután elfonnyadtam, legyen vágyam? és uram öreg! 13. És mondta az Örökkévaló Ábrahámnak: Miért is nevetett Sára, mondván: Vajon valóban szülök-e holott megöregedtem? 14. Vajon lehetetlen-e az Örökkévalónak valami! A kitézőt időben visszatérek majd hozzád jövőre ilyenkor és Sárának fia lesz. 15. Sára pedig tagadta, mondván: Nem nevettem; mert félt. Ő pedig mondta: Nem, bizony nevetél.

21.1-7:

1. Az Örökkévaló pedig gondolt Sárára, amint mondta és cselekedett az Örökkévaló Sárával, amint szólt. 2. Sára fogant és szült Ábrahámnak fiat, az ő öregségére, azon időre, melyről szólt neki Isten. 3. És elnevezte Ábrahám az ő fiát, aki született neki, akit szült neki Sára: Izsáknak. 4. És körülmételte Ábrahám Izsákot, az ő fiát nyolc napos korában, amint megparancsolta neki Isten. 5. Ábrahám pedig száz éves volt, midőn született neki Izsák, az ő fia. 6. És mondta Sára: Nevetséget tett velem Isten; mindenki, aki hallja, nevetni fog rajtam. 7. És mondta: Ki mondta volna Ábrahámnak; fiaikat szoptat Sára, hogy én szültem fiat az ő öregségére.

22.1-2, 6-13:

1. És történt ezen dolgok után, hogy az Isten megkísértette Ábrahámot és mondta neki: Ábrahám! És ő mondta: Itt vagyok. 2. És mondta (Isten): Vedd csak a te fiadat, a te egyetlenedet, akit szeretsz, Izsákot és menj el Móriija földjére és áldozd fel ott égőáldozatul a hegyek egyikén, melyet majd mondok neked. [...] 6. És vette Ábrahám az égőáldozathoz való fát, föltette Izsákra, az ő fiára és kezébe vette a tüzet, meg a kést; és mentek ketten együtt. 7. És mondta Izsák Ábrahámnak, az ő atyjának és mondta: Atyám! Az mondta: Itt vagyok, fiam. És ő mondta: Íme, a tűz és a fa, de hol van a bárány az égőáldozatra? 8. És mondta Ábrahám: Isten fogja kiszemelni magának a bárányt az égőáldozatra, fiam; és mentek ketten együtt. 9. Midőn elérkeztek azon helyre, melyet Isten mondott neki, fölépítette ott Ábrahám az oltárt, elrendezte a fát, összekötözte Izsákot, az ő fiát és föltette az oltárra a fa fölé; 10. és kinyújtotta Ábrahám a kezét, vette a kést, hogy levágja az ő fiát. 11. Akkor szólította őt az Örökkévaló angyala az égből és mondta: Ábrahám! Ábrahám! És ő mondta: Itt vagyok. 12. És mondta: Ne nyújtsd ki kezedet a fiúra és ne tégy neki semmit, mert most tudom, hogy istenfelő vagy és nem vontad meg fiadat, a te egyetlenedet tőlem. 13. Ábrahám pedig fölvetette szemeit és látta, hogy íme, egy kos mögötte megakadt a bozótban szarvaival; és odament Ábrahám, elvette a kost és föláldozta égőáldozatul fia helyett.

Haftara, 2Kir. 4.8-35:

8. Volt egy napon, Elisá átment Súnembe. Ott volt egy nagyrangú asszony, aki őt tartóztatta, hogy kenyeret egyék; volt tehát, valahányszor arra ment, betért oda, hogy kenyeret egyék. 9. És szólt férjéhez: Íme, kérlek, tudom, hogy Istennek szent embere az, aki mindig erre jár mifelénk. 10. Csináljunk csak egy kicsiny, falmelletti felsőszobát és tegyünk oda számára ágyat, asztalt, széket és lámpást; és leszen, amikor hozzánk jő, betérhet oda. 11. Volt egy napon, eljött oda, betért a felső szobába és lefeküdt ott. 12. És szólt Géhazihoz, az ő legényéhez: Hidd ide ezt a súnémi nőt. Hívta őt, és megállt előtte. 13. Ekkor mondta neki: Szólj csak hozzá: íme bajlódástól miattunk mind e bajlódással, mit lehet érted tenni? Kell-e beszélni érted a királlyal vagy a hadvezérrel? Mondta: Népem között lakom én. 14. Erre mondta: Hát mit lehet érted tenni? Mondta Géhazi: Ámde fia nincs neki és férje öreg. 15. Ekkor mondta: Hidd őt ide! Odahívta őt és megállt az ajtóban. 16. És mondta: Ebben az időben esztendőre ilyentájt fiat fogsz ölelni. Mondta: Ne uram, Isten embere, ne áltasd szolgálódat. 17. S várandós lett az asszony és fiat szült, abban az időben, esztendőre olyantájt, melyet megmondott neki Elisá. 18. És nagy lett a gyermek. S történt egy napon, hogy kiment atyjához, az aratókhoz. 19. És szólt atyjához: A fejem! A fejem! Erre szólt a legénynek: Vidd el az anyjához. 20. Elvette és odavitte anyjához; annak térdein ült egész délig és meghalt. 21. Erre fölment és lefektette az Isten emberének ágyára, bezárta őt és kiment. 22. Szólította a férjét és mondta: Küldj nekem, kérlek, egyet a legények közül és egy szamarat, hadd sietek az Isten emberéhez, s majd visszatérek. 23. Mondta: Minek akarsz

ma menni hozzá, nincs újhoid és nincs szombat! De mondta: Béke! 24. Erre fölnyergelte a szamarat és szólt legényéhez: Hajts és menj, ne akassz meg engem a nyargalásban, ha csak nem mondom neked. 25. Elment és odaért az Isten emberéhez a Karmel hegyére. És volt, amint őt messziről meglátta az Isten embere, szólt Géhazihoz, legényéhez: Itt van ama súnémi nő. 26. Most fuss csak elejébe és mondd neki: Béke van-e veled, béke-e a férjeddal, béke-e a gyermekkel? Mondta: Béke! 27. Odament az Isten emberéhez a hegyre és megragadta lábait; ekkor odalépett Géhazi, hogy ellökje, de azt mondta az Isten embere: Hagyjad őt, mert megkeseredett az ő lelke, az Örökkévaló pedig elrejtette tőlem és nem adta tudtomra. 28. És mondta: Hát kértem-e a fiút uramtól, nem mondtam-e: ne hitegess engem? 29. Erre mondta Géhazinak: Övezd föl derekadat, vedd kezébe pálcámat és menj: ha valakit találsz, ne köszönts és ha téged köszönt valaki, ne válaszolj neki; és tedd pálcámat a fiú arcára. 30. Ekkor szólt a gyermek anyja: Él az Örökkévaló és lelked életére, nem hagylak el! Fölkelt tehát és utána ment. 31. Géhazi pedig elment volt előttük és rátette a pálcát a fiú arcára, de se hang, se hír; ekkor visszament elébe és jelentette neki, mondván: Nem ébredt fel a fiú. 32. Erre bement Elisá a házba, és íme a fiú halott volt, ágyára fektetve. 33. Bement, kettejükre zárta az ajtót és imádkozott az Örökkévalóhoz. 34. Fölhágott, ráfeküdt a gyermekre, rátette száját az ő szájára, szemeit az ő szemeire és kezeit az ő kezeire és reá hajlott; erre megmelegedett a gyermek teste. 35. Elfordult és járt a házban egyet ide s egyet oda, felhágott és reá hajlott, ekkor prüszszentett a fiú hét ízben is, és felnyitotta a fiú a szemeit.

2. Vajjislah: Gn. 32.4 – 36.43 // Haftara: (askenázi rítus): Hosea 11.7 – 12.12; (szefárdi): Obadja 1

Gn. 32.12, 25-26:

12. Ments meg, kérlek, testvérem kezéből, Ézsau kezéből, mert félek tőle, hátha jön és megver engem anyástól, fiastól. [...] 25. És hátramaradt Jákob egyedül; és tusakodott vele valaki a hajnal feljötteig. 26. Midőn ez látta, hogy nem bír vele, megérintette csípőjének forgócsontját; és kificamodott Jákob csípőjének forgócsontja, amint tusakodott vele.

Haftara (ask.), Hos. 12.1-3:

1. Körülvett engem hamissággal Efraim és csalfasággal Izrael háza; Jehuda pedig egyre állhatatos Isten mellett és a Szent iránt hűséges. 2. Efraim szél után jár, keleti szelet kerget, egész nap hazugságot és pusztítást szaporít; szövetséget is kötnek Assúrral, olajat is visznek Egyiptomnak. 3. De pöre van az Örökkévalónak Jehúdával és büntetnie kell Jákóbot útjai szerint, cselekedetei szerint fizet majd neki.

Haftara (szef.), Ob. 1.8-10, 17-18:

8. Nemde ama napon, úgymond az Örökkévaló, elveszítettem a bölcseket Edomból s az értelmet Ézsau hegyéről. 9. És megrettennek a te vitézeid, Témán, csakhogy kiirtassék a férfiu Ézsau hegyéről, az öldökléstől. 10. Jákob testvéreden tett erőszak miatt szégyen borít téged és kiirtatol örökre. [...] 17. Ción hegyén pedig lesz menedék és szentté lesz, s birtokba veszik a Jákob házabeliek birtokaikat. 18. És léssen Jákob háza tűzzé és József háza lánggá, Ézsau háza pedig tarlóvá: felgyújtják őket és megemésztik, s nem lesz maradottja Ézsau házának; mert az Örökkévaló beszélt.

3. Jitro: Ex. 18.1 – 20.23 // Haftara (askenázi rítus): Jes. 6.1 – 7.6, 9.5-6 (szefárdi: 6.1 – 6.13)

Ex. 19.4-6, 18; 20.15-16:

4. Ti láttátok, mit tettem Egyiptommal, hogy vittelek benneteket sasszárnyakon és elhoztalak benneteket hozzám. 5. Azért most, ha hallgattok szavamra és megőrzitek szövetségemet, akkor lesztek az én kiváló tulajdonom mind a népek közül, bár enyém az egész föld. 6. És ti legyetek nekem papok birodalma és szent nép! ezek a szavak, melyeket elmondja Izrael fiainak. [...] 18. A Szináj hegye pedig egészben füstölgött, mivelhogy leszállott rá az Örökkévaló tűzben; és felszállt füstje, mint a kemence füstje és az egész hegy nagyon megrendült. [...] 20.15. És az egész nép látta a mennydörgést, a lángokat és a harsona hangját és a hegyet, amint füstölög; midőn látta a nép, megrendült és megállt a távolban. 16. És mondták Mózesnek: Beszélj te velünk, hogy halljuk, de ne beszéljen velünk Isten, hogy meg ne haljunk.

Haftara, Jes. 6.1-3, 10-12:

1. Uzzijáhu király halála évében láttam az Urat, ülve magas és emelkedett trónon, szegélyei pedig betöltik a templomot. 2. Szeráfok állnak felette, hat-hat szárnya mindegyiknek, kettővel befödi arcát, kettővel befödi lábait és kettővel repül. 3. És szólt egyik a másiknak és mondta: Szent, szent, szent az Örökkévaló, a seregek ura, tele az egész föld az ő dicsőségével. [...] 10. Kövérítsd meg a nép szívét és füleit nehezítsd meg és szemeit tapasztd be, hogy ne lásson szemeivel, füleivel ne halljon és szíve ne értsen, hogy megtérjen és meggyógyuljon. 11. Mondtam: Meddig, Uram? És mondta: Míg pusztán nem állnak városok lakó nélkül, és házak ember nélkül, és a föld sivataggá nem pusztul. 12. És eltávolítja az Örökkévaló az embert, és nagy lesz az elhagyottság az ország közepében.

Jes. 9.5-6

5. Mert gyermek született nekünk, fiú adatott nekünk és vállán van az uralom és e néven hívják: Csodálatosat határoz a hatalmas Isten, Örök atya, Béke fejedelme; 6. az uralom nagyobbítására és békére vég nélkül Dávid trónján és királysága fölött, hogy megszilárdítsa és megtámassza joggal és igazsággal mostantól mindörökké. Az Örökkévalónak, a seregek urának buzgalma cselekszi ezt.

4. Kedosim: Lev. 19.1 – 20.27 // Haftara (askenázi rítus): Amosz 9.7-15

Lev. 20.26. Legyetek tehát nekem szentek, mert szent vagyok én, az Örökkévaló és elkülönítettek benneteket a népektől, hogy az enyéim legyetek.

Haftara, Amosz 9.7-11:

7. Nemde mint a Kúsbeliek fiai, olyanok vagytok ti nekem, Izraél fiai, úgymond az Örökkévaló; nemde Izraélt felvezettem Egyiptom országából és a filiszteusokat Kaftórból, és Arámot Kírból! 8. Íme, az Úrnak az Örökkévalónak szemei fordulnak a vétkes királyság ellen, és megsemmisítem azt a föld színéről; csakhogy nem végképpen fogom megsemmisíteni Jákob házát, úgymond az Örökkévaló. 9. Mert íme én megparancsolom, és szétrázom Izraél házát mind a nemzetek közé, amint a rostában ráznak és egy göröngy sem esik alá. 10. Kard által hálnak meg mind a népem vétkesei, akik azt mondják: nem közelít hozzánk és nem lep meg bennünket a veszedelem. 11. Ama napon föltámasztom Dávid kunyhóját, a bedölttet; lefalazom réseit, és omladékait föltámasztom, és fölépítem, mint az őskor napjaiban.

(Vö. Amosz 3.1-2: Halljátok ezt az ígét, melyet szólt az Örökkévaló rólatok, Izraél fiai, azon egész nemzetségről, melyet felhoztam Egyiptom országából, mondván: Csak titeket ismertelek mind a föld nemzetségei közül; azért megbüntetem rajtatok mind a ti bűneiteket.)

5. Behar: Lev. 25.1 – 26.2 // Haftara: Jer. 32.6-27

Lev. 25.23-28:

23. És a föld ne adassék el véglegesen, mert enyém a föld, mert idegenek és lakók vagytok ti nálam. 24. Örökségetek egész országában kiválást engedjete a föld számára. 25. Ha elszegényedik testvéred és elad örökségéből, akkor jöjjön kiváltója, aki közelálló hozzá és váltsa ki testvérednek eladott birtokát. 26. Ha pedig valakinek nincs kiváltója, de vagyonhoz jut és szerez annyit, amennyi elég kiváltására, 27. akkor számítsa eladásának éveit és térítse vissza a maradékot ama férfiúnak, akinek eladta és ő térjen vissza az örökségéhez. 28. Ha pedig nem kerül vagyonából, hogy visszatéríthesse neki, akkor marad eladott birtoka vevőjének kezében a jóbél-évig; a jóbélben fölszabadul az, ő pedig visszatér az örökségéhez.

Haftara, Jer. 32.6-9, 15, 24-25:

6. És szólt Jirmejáhu: Lett hozzám az Örökkévaló ígéje, mondván: 7. íme Chanámél, Sallúm nagybátyádnak fia, jön hozzád, mondván: vedd meg mezőmet, mely Anátótnban van, mert tied a kiváltás joga, hogy megvegyed. 8. És jött hozzám Chanánél, nagybátyám fia, az Örökkévaló ígéje szerint, az őrség udvarába és szólt hozzám: Vedd meg, kérlek, mezőmet, mely Anátótnban, Benjámin országában van, mert tied az öröklés joga és tied a kiváltás, vedd meg magadnak. És megtudtam, hogy az Örökkévaló ígéje az. 9. Megvettem tehát Chanáméltól nagybátyám fiától a mezőt, mely Anátótnban van és lemértem neki az ezüstöt, hét sékelt és tíz ezüstöt. [...] 15. Mert így szól az Örökkévaló, a seregek ura, Izrael Istene: Még fognak venni házakat és mezőket és szőlőket ebben az országban. [...] 24. íme a töltések a városig értek, annak elfoglalására és a város az ellene harcoló kaldeusok kezébe adatik kard, éhség és dögvész által, és amit kimondtál, megtörtént, íme te látod; 25. te pedig azt

mondtdad nekem, oh Uram, Örökkévaló: vedd meg a mezőt ezüstön és állíts tanukat, holott a város a kaldeusok kezébe adatik!

6. Behukkotai: Lev. 26.3 – 27.34 // Haftara: Jer. 16.19 – 17.14

Lev. 26.36-39:

36. És akik megmaradnak közületek, féltékenységet hozok azoknak a szívébe az ő ellenségeik országában, hogy üldözi őket a szélhajtott falevél zöreje és menekülnek, amint a kard elől menekülnek és elesnek, bár nincs üldöző. 37. Elbotlanak egymásban, mint a kard előtt, bár nincs üldöző; és nem lesz megállástok ellenségeitek előtt. 38. Elvesztek a népek között és fölemészt benneteket ellenségeitek országa. 39. Akik pedig megmaradnak közületek, azok elenyésznek bűneik miatt ellenségeitek országaiban, meg őseik bűnei miatt is, mint a magukéi miatt, elenyésznek.

Haftara, Jer. 17.9-10, 14:

9. Álnokabb a szív mindennél és kóros az: ki ismeri meg? 10. Én az Örökkévaló kutatom a szívet, vizsgálom a veséket, és pedig hogy kinek-kinek adjak útjai szerint, cselekedeteinek gyümölcse szerint. [...] 14. Gyógyíts meg engem, oh Örökkévaló, hogy meggyógyuljak, segíts meg, hogy meg legyek segítve, mert dicséretem vagy.

7. Korah: Num. 16.1 – 18.32 // Haftara: 1Sam. 11.14 – 12.22

Num. 16.1-5, 8-10, 15:

1. Pártot ütött Kórach, Jíchor fiai, Kehosz fia, Lévi fia, meg Dátán és Ábirám, Eliov fia, meg Ón, Pelesz fia, Rúbénnek fiai, 2. és odaálltak Mózes elé, meg férfiak Izrael fiai közül kétszázötvenen, a község fejedelmei, a gyülekezet hivatottjai, neves emberek. 3. Összegyülekeztek Mózes és Áron ellen és mondták nekik: Sok ez töletek! Hiszen az egész község mindnyájan szentek és közöttük van az Örökkévaló; miért emelkedtek hát az Örökkévaló gyülekezete felé? 4. Mikor Mózes hallotta, leborult arcára. 5. És szólt Kórachhoz, meg egész községéhez, mondván: Reggel majd tudtul adja az Örökkévaló, hogy ki az övé és ki a szent, hogy magához közeledni engedje; akit kiválaszt, azt engedi magához közeledni. [...] 8. És mondta Mózes Kórachnak: Halljátok csak Lévi fiai! 9. Vajon kevés-e nektek, hogy elválasztott benneteket Izrael Istene Izrael községétől, hogy közeledni engedjen benneteket magához, hogy végezzétek az Örökkévaló hajlékának szolgálatát és álljatok a község színe előtt, hogy szolgálatukat végezzétek? 10. Közeledni engedett magához téged és minden testvéreidet, Lévi fiait veled együtt, és a papságot is kívánjátok? [...] 15. Ez nagyon bosszantotta Mózeset és mondta az Örökkévalónak: Ne fordulj áldozatukhoz! Egynek a szamarát sem vettem el és nem bántottam egyet se közülük.

Haftara, 1Sam. 12.1-3, 12, 17-19:

1. És szólt Sámuel egész Izraelhez: Íme, hallgattam szavatokra mindenben, amit mondatok nekem, és királyt tettem fölletek. 2. Most hát, íme a király jár előttetek, én pedig megöregedtem és megöszültem, és fiaim – itt vannak veletek; én pedig jártam előttetek ifjúkorom óta mind e mai napig. 3. Itt vagyok, valljatok ellenem az Örökkévaló előtt és fölkenntje előtt: kinek az ökrét vettem el és kinek a szamarát vettem el, kit fosztogattam, kit nyomtam el, és kinek a kezéből vettem váltságdíjat, hogy szemet hunyjak előtte – s megtérítem nektek. [...] 12. Midőn láttátok, hogy Náchás, Ámmón fiainak királya, jön ellenetek, mondtátok nekem: Nem, hanem király uralkodjék rajtatok – holott az Örökkévaló, a ti Istenetek, a királyok. [...] 17. Nemde búzaaratás van ma? Kiáltok az Örökkévalóhoz és adni fog mennydörgést és — esőt; tudjátok hát és lássátok, hogy nagy a gonoszságotok, melyet cselekedtetek, az Örökkévaló szemeiben, kérvén magatoknak királyt. 18. Ekkor kiáltott Sámuel az Örökkévalóhoz, és adott az Örökkévaló mennydörgést és esőt ama napon; és félt az egész nép nagyon az Örökkévalót és Sámuelét. 19. És szólt az egész nép Sámuelhez: Imádkozzál szolgálóidért az Örökkévalóhoz, Istenedhez, hogy meg ne haljunk, mert mind a vétkeinket gonoszsággal tetéztük, kérvén magunknak a királyt.